

DEMOCRIT^{*)}: GÎNDURI DESPRE VIAȚĂ.

Din înțelepciune isvorăsc următoarele trei virtuți: gîndim bine, vorbim bine, acționăm bine.

Cel ce dorește să trăiască mulțumit nu trebuie să întreprindă multe, acasă la el sau în conducerea statului, nici să se însărcineze cu acțiuni mai presus de puterea și firea lui. Chiar atunci cînd norocul îi suride și pare că vrea să-l poarte spre înălțimi va face bine să nu i se încreadă și să nu se atingă de ceiace trece de puterile proprii, pentru că starea mijlocie este mult mai sigură decît bogăția prea mare.

Plăcerea și neplăcerea sînt limita între bine și rău.

Ceiace produce poetul sub îndemnul entuziasmului și al inspirației divine este într'adevăr frumos.

Medicina vindecă metehnele corpului, filozofia pe cele ale sufletului.

Natura și educația se aseamănă în multe privinți: educația schimbă într'adevăr omul, dar prin această schimbare îi dă o a doua natură.

^{*)} Democrit din Abdera, fondatorul atomismului, trăiește în epoca cea mai strălucită din istoria Atenei, împreună cu Pericle și cu toți ceilalți reprezentanți de samă ai acestei înalte spiritualități. Gînditor subtil, multilateral, pasionat călător, naturalist, matematician, astronom, lingvist și gramatic se înalță ca un gigant peste începuturile filozofiei grecești, rivalizînd în măestră stilului cu Platon, în profunzimea și în întinderea cunoștințelor cu Aristot. Din numeroasele sale scrieri nu ni s'au păstrat decît cîteva fragmente de morală, publicate cu îngrijire de Hermann Diels în *Die Fragmente der Vorsokratiker*, vol. I, Berlin, Weidmann, ed. 4, 1922, de unde am ales și tradus în rominește aceste *Gînduri despre viață*.

Omul e un mic univers.

Cel ce ascultă cu bunăvoință aceste gânduri despre viață va săvîrși multe fapte vrednice de un bărbat adevărat și va scăpa de multe neajunsuri.

Cel ce-și dă osteneală pentru bunurile spiritului, urmărește lucruri divine, iar cel ce caută plăcerile corpului nu cunoaște decît bunuri pămîntești.

Sîntem datori să ne opunem celor ce fac nedreptăți; cînd nu putem face acest lucru să căutăm să nu ne facem părtași la nedreptățile altora.

Să fim buni sau să luăm pilde dela cei buni.

Nici frumusețea și nici banul nu fac pe om fericit, ci numai înțelepciunea și cumpătarea.

Să ne ferim de greșeli, nu de teamă, ci din simț de răspundere.

Indeplinirea datoriei în momente critice este un merit deosebit.

Părerea de rău pentru faptele josnice aduce o viață mai bună.

Cel ce face nedreptăți este mai nefericit decît cel ce le îndură.

Este un semn de superioritate sufletească faptul de a suporta în liniște o greșeală făcută din nebagare de samă.

Îți stă bine cînd asculți de lege, de stăpînire și de cel mai înțelept decît tine.

Omul superior nu pune niciun preț pe vorbele de ocară ale netrebnicilor.

E o rușine să fii guvernat de unul mai prost decît tine.

Cel ce se lasă stăpînit de avere în toate nu va fi niciodată un om drept.

Un cuvînt convinge de multe ori mai lesne decît banul.

Inercarea de a scoate din cap gărgăunii celui ce se crede spiritual este o pierdere de vreme.

Mulți oameni care n'au învățat deloc filozofie trăiesc totuși ca niște înțelepți.

Sînt mulți oameni care săvîrșesc fapte murdare și nu se sfiesc totuși să ni se înfățișeze cu cele mai frumoase discursuri.

Incercările nefericite dau minte proștilor.

Să ne dăm osteneala să realizăm fapte și acțiuni morale, nu vorbe.

Numai oamenii bine înzestrați din fire cunosc și caută din toată inima lucrurile frumoase și înalte.

Superioritatea vitelor de povară se găsește în vigoarea și tăria corpului, a oamenilor în buna orînduire a caracterului.

Speranțele celor ce gîndesc bine sînt realizabile, ale proștilor rămîn neputincioase.

Nicio artă, nicio știință nu este posibilă fără muncă.

Este mai bine să-ți critici defectele tale decît pe ale altora.

Cei ce sînt echilibrați din fire duc o viață ordonată.

Bunătate înseamnă nu numai să nu faci nedreptăți, ci nici să-ți treacă prin gînd să faci.

E frumos să te însuflețești pentru fapte frumoase, dar cînd te bucuri de nedreptăți dovedești că ești un înșelător și un șarlatan.

Mulți erudiți sînt lipsiți de inteligență.

Să căutăm să gîndim mult, nu să știm mult.

Este mai bine să te gîndești înainte de a face o faptă de cît după aceia.

Nu te încrede în toată lumea, ci numai în cei vrednici; primul procedeu e o prostie, al doilea o purtare inteligentă.

Cunoști omul cumsecade și pe cel lipsit de omenie nu numai după fapte, ci și după dorințele ce le au.

Unul și acelaș lucru poate fi bun și rău pentru toți oamenii; unuia îi place un lucru, altuia alt lucru.

Poftele fără măsură sînt vrednice de un copil, nu de un bărbat.

Plăcerile care nu ne vin la timp ne produc desgust.

Dorința fierbinte pentru un lucru oarecare ne face indiferenți față de toate celelalte.

Este îndreptățită numai acea dragoste care rivnește frumuseța fără să o profaneze.

Ferește-te de orice plăcere care nu-ți aduce un folos.

E mai bine ca proștii să fie stăpîniți decît să stăpînească ei pe alții.

Nu sfaturile, ci întîmplările nenorocite dau de învățat celor proști.

Gloria și bogăția fără minte sînt bunuri zădarnice.

Adunarea de bogății este plină de foloase ; atunci cînd ea se face pe căi lăturalnice este cea mai mare dintre fărădelegi.

E supărător cînd te iei după cei răi și nici nu vrei să știi de cei buni.

E rușinos să te amesteci nechemat în treburile altora și să lași în părăsire pe ale tale.

Cînd tărăgănezi mereu nu isprăvești nimic.

Sînt ipocriți și netrebnici cei ce fac toate din gură, dar nimic în realitate.

Necunoașterea binelui este motivul că se fac greșeli.

Cel ce comite lucruri murdare trebuie să se rușineze mai întîi de sine însuși.

Cel ce are spirit de șicană și flecărește mereu este incapabil să învețe ceiace are nevoie.

Este un semn de prea mare ambiție să vorbești despre toate, dar să nu vrei să ascuți să și se vorbească despre nimic.

Față de cei răi trebuie să fim mereu cu ochii în patru, pentru ca să nu ne prindă într'un moment de slăbiciune.

Invidiosul își face singur neplăceri, ca unui dușman.

Netrebnic nu este cel ce face o nedreptate, ci cel ce o face cu voință.

Dușmănia între rude este cu mult mai penibilă decît cea față de străini.

Nu fii bănuitor față de toți, ci hotărît și prevăzător.

Primește binefacerile, dar numai gîndindu-te că le vei răsplăti prin altele mai mari.

Cînd faci un bine, ia aminte pentru cine te ostenești, să nu fie un nemernic și să-ți răsplătească binele cu răul.

Binefacerile mici date la timp sînt mari pentru cei ce le primesc.

Manifestările de stimă au o mare înriurire pe lîngă cei stăpîniți de intenții nobile și de sentimentul onoarei.

Nu este binefăcător acela ce așteaptă să fie răsplătit, ci numai acela care se hotărăște să facă binele fără să mai aștepte vreo răsplată.

Mulți din cei ce ni se par prieteni nu ne sînt, iar mulți ne sînt fără să ni se pară.

Prietenia unui singur om inteligent este mai de preț decît a tuturor proștilor împreună.

Nu merită să trăiască cel ce nu are cel puțin un singur prieten adevărat.

Cel ce nu-și poate păstra mult timp prietenia unor oameni încercați are o fire de circotaș.

Mulți se feresc de prietenii care au ajuns săraci.

E bună măsura în toate; bogăția prea mare și sărăcia lucie nu-mi plac.

Cel ce nu iubește pe nimeni, mi se pare, nu poate fi iubit de către nimeni.

Ne place bătrînul care știe să îmbine în discuție seriozitatea și gluma.

Frumuseța corpului are ceva de animal, dacă nu i se adaugă și podoabele inteligenței.

Ușor găsești un prieten atunci cînd îți merge bine, dar cu mult mai greu cînd se abat peste tine nenorociri.

Nu ne sînt prieteni toți aceia cu care ne înrudim, ci numai aceia cu care avem interese comune.

Se cuvine, ca oameni, să nu rîdem de nenorocirile altora, ci să-i compătîmim.

Cei ce caută binele nu-l găsesc decît cu greu; răul însă vine și la cei ce nu-l caută.

Cîrcotașii nu sînt făcuți pentru prietenie.

Femeia să nu-și exercite limba; e periculoasă.

Pentru un bărbat cea mai mare insultă este să fie stăpînit de o femeie.

Preocuparea neîntreruptă cu lucruri frumoase dovedește un spirit divîn.

Cel ce laudă pe proști le face mult rău.

Este mai bine să te laude alții decît să te lauzi tu însuși.

Dacă anumite laude ți se par prea mari, socotește-le lingușiri.

Oamenii au făcut din hazard un idol pentru a-și acoperi propria nepăsare; dar numai rareori hazardul se împotrivesc destoiniciei, iar omul de ispravă știe să se conducă în viață, în toate, așa cum vrea.

Cuvîntul este umbra faptei.

Spiritul trebuie să se deprindă să găsească bucurii în sine însuși.

Dacă pătrunzi în adîncul sufletului tău vei afla îngrămădită acolo o întregă comoară de pasiuni și de rele.

Nu căuta prilejul să faci pe placul vecinilor.

În lucrurile cele mai de seamă noi oamenii ne-am făcut ucenicia pe lîngă animale și le-am imitat. Păianjenul ne-a învățat să țesem și să întindem pinza, rîndunica să clădim, paserile cîntătoare, lebăda și privighitoarea, să cîntăm.

Oamenii frămîntă în fiecare zi mereu alte gînduri.

Dacă trupul ar putea chema în judecată sufletul pentru durerile și suferințele pe care acesta i le-a prilejuit toată viața

și dacă mi-ar fi îngăduit să mă pronunț în această dezbateră, aş condamna bucuros sufletul, pentru că a năruit corpul prin nepăsare și infumurare, pentru că l-a distrus și hărțuit prin plăceri, așa cum aş învinui pe cel ce se servește în chip nepăsător de un instrument sau de o unealtă și le lasă apoi într'o stare de plîns.

O viață plină de răutăți, de prostii, de vicii și de păcate nu înseamnă viață, chiar de rînd, ci continuă moarte.

Nu te osteni și nu căuta să știi totul, pentru că vei ajunge să nu știi nimic.

Fericirea și nefericirea se află în sufletul nostru.

Fericirea nu este în turme sau în mormane de aur, ci în sufletul nostru.

De unde ne vine binele de acolo ne vine și răul, precum și mijloacele de îndreptare. Apele adînci, de pildă, sînt de multe ori folositoare și periculoase în acelaș timp, deoarece ne putem îneca. Dar a fost descoperit și mijlocul de salvare : am învățat să înotăm.

Din bine uneori oamenii se aleg cu răul, atunci cînd nu înțeleg să se conducă și să se poarte cum trebuie. Ar fi nedrept să credem că situațiile de acest fel sînt un rău, ci mai curînd un bine. Dar, dacă vrem, ne putem pune în slujba binelui pentru a îndepărta răul.

Omul nobil este împins totdeauna către lucruri drepte și legale ; deaceia este vesel, ziua și noaptea, puternic și fără griji. Cel nedrept și necinstit nu cunoaște decît neplăceri, își amintește mereu de greșelile săvîrșite ; mereu fricos, viața îi este un chin pe care și-l face singur.

Zei dau oamenilor toate bunătățile, totdeauna. Ei nu ne dau niciodată lucruri rele, vătămătoare și nefolositoare, ci noi înșine sîntem aceia care ne înbulzim spre ele din cauza orbirii și prostiei noastre.

Norocul este mărînimos, dar nestatornic, iar natura se bizuie pe propriile ei puteri. Cu mijloace modeste, dar sigure, ea învinge împotriva celor mai arzătoare nădejdi.

Un discurs excelent nu spală o fărădelege, iar o faptă bună nu poate fi pătată de o calomnie.

Cel mai mare rău pentru tineret este să-l obișnuiești cu ușurința. Aceasta dă naștere apoi aceluși fel de poftă din care rezultă depravarea.

Cînd copiii sînt lăsați să facă orice în loc să învețe, ei nu deprind nici cititul, nici muzica, nici gimnastica și nici bunul obicei care păstrează în chipul cel mai desăvîrșit virtutea: respectul. Fără îndoială respectul ia naștere din toate aceste lucruri.

Cultura este o podoabă pentru cei fericiți, un refugiu mîngietor pentru cei nefericiți.

Cel ce pune în aplicare în educație încurajarea și vorba blîndă obține fără îndoială rezultate superioare celui ce se servește de legi și de constrîngere. Căci cel împiedicat dela rele prin legi săvîrșește acțiuni ilegale pe ascuns, pe cînd cel îndrumat spre datorie prin convingere nu face răul nici pe ascuns, nici pe față. Deaceia omul conștiincios și înțelegător este în acelaș timp hotărît și drept.

Învățătura nu dezvoltă decît cu greu înclinările frumoase; cele rele reprezintă, dimpotrivă, o recoltă ușoară, fără eforturi. Deaceia, fără să vrea, omul rău din fire este mereu împins la rele.

Întîlnim tineri înțelepți și bătrîni fără minte: timpul nu ne învață a gîndi, ci numai educația și înclinarea firească.

Conviețuirea îndelungată cu cei răi sporește înclinarea spre rău.

Nădejtile oamenilor plini de învățatură sînt mai bune decît bogățiile ignoranților.

Prietenia se înfiripează între oameni cu o fire asemănătoare.

Este bine cînd oamenii se îngrijesc de suflet mai mult decît de trup, pentrucă sufletul deplin poate îndrepta slăbiciunile corpului, pe cînd trupul puternic nu face sufletul mai bun.

Plăcerea și neplăcerea stabilesc limita între bine și rău.

Supremul bine pentru om este o viață cît mai veselă și cît

mai lipsită de tristeță. Aceasta este cu puțință numai atunci cînd nu-și fixează plăcerile în lucruri trecătoare.

Faptele josnice să căutăm să nu le atingem nici măcar cu vorba.

Voioșia se dobîndește prin măsură în plăceri și prin cumințenie. Lipsurile prea mari și bogăția exagerată schimbă pe om și pricinuiesc sufletului turburări adînci. Sufletele care au de suportat contraste puternice nu sînt nici hotărîte și nici bine dispuse. Deaceia să căutăm să ne îndreptăm gîndurile spre lucruri posibile și să ne mulțămim cu ceiace avem, fără să rîvnim prea mult situația oamenilor vrednici de invidiat și de admirat, ci să-i urmărim numai cu gîndul. Privirile noastre să se îndrepte mai curînd spre nenorocirile celor loviți de soartă și să le înțelegem durerile. Alături de ei starea noastră ne va apare măreață, de invidiat și nu vom mai năpăstui sufletul, dorind mereu tot mai mult. Cel ce admiră pe cei bogați și pe cei socotiți fericiți de ceilalți oameni, cel ce se gîndește în fiecare clipă la ei, va fi silit să se arunce mereu în întreprinderi noi și va merge cu pofta pînă acolo că va săvîrși acte ireparabile și oprite de legi. Deaceia să ne ferim și să ne mulțumim cu ceiace avem, să ne cumpănim viața cu acei oameni care sînt mai nefericiți decît noi. Gîndindu-ne la suferințele lor, vom fi mai fericiți că avem o soartă mai bună decît dînșii. Urmînd acest principiu de viață vom trăi mai bine și vom îndepărta cu ușurință acei strigoii care se numesc: pofta, ura și amărăciunea.

Este ușor să lauzi ceiace nu trebuie să lauzi sau să dojenești ceiace nu trebuie să dojenești, dar toate acestea sînt dovada unei înclinări maladive.

Este o dovadă de cumințenie să știi să eviți o nedreptate ce se apropie, dar ar însemna o neghiobie să nu răzbuni o nedreptate ce ți s'a făcut.

Bucuriile mari izvorăsc din cîntemplarea operelor de artă.

Chipuri minunate înveșmîntate și gătite, dar vai, lipsite de viață.

Cînd uiți de propriile defecte ajungi mîndru.

Oamenii simpli își conduc viața după speranțele ce le așterne în cale norocul, iar cei ce cunosc aceste recolte zădarnice și-o conduc după preceptele filozofiei.

Animalul își dă sama de ce are nevoie, și nu cere decît atît, omul însă nu-și dă sama și vrea tot mai mult.

Proștii, deși disprețuiesc viața, doresc totuși să trăiască, pentrucă li-e frică de moarte.

Proștii trăiesc fără să simtă bucuria vieții.

Proștii doresc să trăiască mult, cu toate acestea viața nu este pentru ei o bucurie.

Proștii caută mereu lucruri depărtate și pingăresc cu disprețul lor pe cele din apropiere chiar atunci cînd sînt mai de preț decît cele depărtate.

Oamenii ce fug de moarte aleargă în urma ei.

Proștii, în toată viața lor, nu sînt agreabili nimănui.

Proștii doresc să trăiască, pentrucă ei se tem de moarte, nu de bătrîneță.

Proștii doresc bătrîneța din teama de moarte.

Nu trebuie să căutăm plăcerea de orice fel, ci numai plăcerile înalte, nobile.

Cumințenia tatălui este cea mai bună pildă pentru copii.

Pentru cel cumpătat la mîncare și băutură noaptea nu este niciodată scurtă.

Norocul ne aduce o masă bogată, iar cumpătarea una îndestulătoare.

Cumpătarea dă spor bucuriilor și face plăcerea mai intensă.

Somnul în timpul zilei dovedește bîcîsnicie fizică sau neliniște sau moleșală sau slăbiciune spirituală.

Curajul ușurează loviturile soartei.

Este curajos nu numai cel ce învinge pe dușmani, ci și acela ce înfrînge propriile păcate. Mulți însă sînt stăpîni peste cetății și sclavi femeilor.

Puterea dreptății înseamnă curajul opiniei și lipsa de frică, nedreptatea aduce teamă de nenorociri.

Înțelepciunea neînfricăată fiind lucrul cel mai de preț este mai presus de orice.

Zeilor le sînt dragi numai aceia ce urăsc nedreptatea.

Bogăția strînsă prin mijloace necinstite poartă în chip vădit semnul decăderii morale.

Dacă pofta de avere nu-și găsește o limită în îndeplinire, ajunge mult mai rea decît sărăcia neagră, pentrucă poftele mai arzătoare aduc cu sine necesități mai mari.

Cîștigul necinstit pierde onoarea.

Nădejdea în cîștig necinstit este începutul pierderii.

Ingrămădirea de averi prea mari pentru copii nu este decît un pretext care dă pe față propria zgîrcenie.

Cele trebuincioase corpului sînt lesne la îndămîna tuturor, fără osteneală și greutate. Dar lucrurile ce se dobîndesc anevoie și cu sforțări mari și care fac viața amară nu sînt dorințele corpului, ci ale judecării fără minte.

Pofta de a strînge mereu mai mult te face să pierzi și ceiace ai, asemenea cinelui din fabula lui Esop.

E o datorie să spunem adevărul, ceiace de altfel este mai mult în folosul nostru.

Curajul opiniei este semnul unei minți libere, dar este destul de greu să-ți dai bine sama cînd este momentul potrivit.

Zgîrcitul are soarta albinei, strînge mereu ca și cum ar trebui să trăiască veșnic.

Copiii lipsiți de cultură ai zgîrciților seamănă măscăricilor ce se dau deatumba peste săbii. Dacă în cădere nu nimeresc o singură dată locul unde trebuie să pună piciorul, sînt pierduți. E într'adevăr greu să cadă exact pe acel punct, deoarece nu este liber decît locul pentru picioare. Așa se întîmplă și celor dintăi. Dacă nu urmează pilda de muncă și de cruțare a părinților, ajung să se ruineze.

E frumos să faci economii și să rabzi de foame, după cum și risipa are farmecul ei în anumite momente. Să știi să nime-rești bine aceste momente, iată adevărata cumînțenie.

Fără sărbători, viața este un drum lung fără hanuri.

Înțelept este acela ce nu se întristează de ceiace nu are, ci se bucură de ceiace are.

Dintre bucurii ne plac mai mult acelea ce ne vin mai rar.

Cînd depășim măsura dreaptă, lucrurile cele mai plăcute pot deveni cele mai neplăcute.

În rugăciunile lor, oamenii cer dela zei sănătate, uitînd că aceasta se găsește în propria lor putere, trădînd-o orîdeciteori i se împotrivesc prin plăcerile lor fără măsură.

Cei ce ascultă de plăcerile pîntecelui și uită de măsura în mîncare, băutură și dragoste au satisfacții puține și de scurtă durată, exact atît cît mîncă și beau, pe cîtă vreme relele ce rezultă din ele sînt considerabile. Pofta după aceste lucruri îi urmărește mereu, iar cînd ajung ceiace doresc, plăcerea trece repede și nimic bun nu le rămîne decît o bucurie trecătoare, pentrucă puțin după aceia plăcerea se face din nou simțită.

E greu să lupți împotriva propriei tale inimi, dar înfrîngerea ei arată pe omul chibzuit.

Gustul de ceartă este o nebunie, căci fiind cu mintea la pierderile dușmanului nostru scăpăm din vedere propriile noastre interese.

Cel ce se întinde mai mult decît trebuie ajunge să fie stăpînit de îngînfarea neroadă.

Jurămintele făcute de cei răi atunci cînd se găsesc la strîmtoare nu mai sînt respectate după ce scapă de acolo.

Necazurile ce le suportăm de bună voie ne fac mai ușoară îndurarea necazurilor ce ne vin fără voia noastră.

Munca susținută devine mai ușoară, din cauza obișnuinței.

Cei mai mulți oameni nefiind capabili din fire ajung capabili prin exercițiu.

Toate necazurile sînt mai plăcute decît liniștea atunci cînd atingem ținta pentru care ne zbatem sau cînd ne dăm sama că va fi atînsă. Dar fiecare insucces face osteneala noastră tot mai supărătoare și mai obositoare.

Chiar cînd ești singur nu vorbi și nu face nimic rău. Deprinde-te să te rușinezi de tine însuși mai mult decît de alții.

Legile n'ar împiedica pe nimeni să trăiască după cum îi place, dacă oamenii nu și-ar face singuri rău unul altuia. Invidia este începutul tuturor discordiilor.

Viața petrecută printre străini te face să fii cumpătat. O coajă de pine și un așternut de paie sînt mîngîierile cele mai plăcute împotriva foamei și oboselei.

Omului învățat îi stă deschisă lumea întreagă, pentru că patria unui suflet ales este universul.

Legea are de scop să facă mai bună viața oamenilor. Ea nu reușește decît atunci cînd ei înșiși doresc să fie fericiți, pentru că legea nu dezvăluie secretul virtuții sale decît celor ce o urmează.

Războiul civil este un dezastru pentru ambele părți din luptă, el aduce ruina învingătorilor și învinșilor.

Faptele mari și războaiele pot fi duse la bun sfîrșit numai prin unire, altfel nu.

Sărăcia dintr'un stat democrat este pe atît de preferabilă pretinsei fericii a despoților pe cît este libertatea servituții.

Pentru a fi bine condus, interesele unui stat trebuiesc puse mai presus de orice. Nu este bine să pornim certuri împotriva dreptății nici să aducem prejudicii binelui comun. Căci un stat bine guvernat ne este scutul cel mai sigur, toate sînt cuprinse în el. Dacă e puternic toate sînt puternice, dacă e distrus toate cad în ruină.

Nu este în folosul bunilor cetățeni să se ocupe de treburile altora și să lase în părăsire pe ale lor proprii, care nu vor întîrzia să meargă prost. Cînd cineva este neglijent în treburile statului, are un nume rău chiar atunci cînd nu fură sau nu comite nedreptăți. Se vede expus rușinii și suferinții chiar acela care nu este neglijent sau vinovat. Greșelile sînt inevitabile, dar este foarte grru să le facem iertate de oameni.

Cei răi, ocupînd funcții importante, cu cît sînt mai nedemni de ele, cu atît sînt mai neglijenți și mai înflați de prostie și de îngîmfare.

Dacă cei bogați ar putea să se decidă să împartă ceva din avutul lor celor ce n'au, să-i ajute și să le arate bunăvoință, ar rezulta repede mila, solidaritatea, înfrățirea, ajutorul mutual, înțelegerea între cetățeni și atâtea alte lucruri bune pe care nimeni n'ar fi în stare să le numere pînă la capăt.

Dreptate înseamnă îndeplinirea obligațiilor, nedreptate neîndeplinirea și lăsarea lor în părăsire.

În ceiace privește uciderea sau conservarea anumitor animale răspunsul meu este următorul: cel ce ucide animale vătămătoare sau pe cale de a fi, să rămînă nepedepsit: este mai bine pentru binele comun să facă acest lucru decît să nu-l facă.

Tot ceiace produce neajunsuri împotriva oricărei dreptăți trebuie suprimat cu orice preț. Cel ce face acest lucru, în orice stat, se va bucura de mai multă liniște, dreptate, încredere și bună stare.

Cum facem legi împotriva animalelor și reptilelor vătămătoare, tot așa, cred, ar trebui să facem și împotriva unor anumiți oameni. Potrivit legilor ce le avem urmează să ucidem pe omul periculos oridecîteori legea nu-l apără. Dar cîteva sancțiuni naționale, unele tratate și angajamente opresc oricui acest lucru.

Cel ce ucide un hoț sau un pirat trebuie lăsat nepedepsit, indiferent dacă face acest lucru cu mîna lui, prin mijlocirea altuia sau în urma unei sentinți judecătorești.

Trebuie să ajutăm din toate puterile pe cei ce sufăr nedreptăți și să nu îngăduim să se producă. Purtarea aceasta este dreaptă și curajoasă, atitudinea contrară nedreaptă și plină de lașitate.

Cei ce săvîrșesc fapte vrednice de exil, de închisoare sau de condamnare trebuie să fie pedepsiți și nu achitați. Cel ce-i achită împotriva legii, îndemnat de cîștig sau de bunul său plac, face o nedreptate care îi va cădea greu pe inimă, fără întirziere.

Cel ce împarte recompensele cele mai însemnate oamenilor care le merită în gradul cel mai înalt se face părtaș mai mult decît oricine la dreptate și virtute.

Nu trebuie să ne fie rușine de oameni mai mult decît de noi înșine și să nu facem rău niciodată, indiferent dacă nu ne vede nimeni sau o lume întreagă își are ațintiți ochii spre noi. Să ne rușinăm mai mult de noi înșine și să ne întipărim în suflete această lege: să nu facem nimic fără rost.

Oamenii își amintesc mai ușor de greșeli decît de faptele bune și e bine că se întîmplă astfel. Căci, precum nu se cuvine să lăudăm pe cel ce înapoiază lucrurile bune ce i-au fost încredințate și să acoperim cu ocară și osînda pe cel ce nu le înapoiază, tot așa trebuie să ne comportăm și față de magistrat. Pentrucă el nu a fost ales să acționeze rău, ci bine.

După actuala orînduire de stat nu există niciun mijloc care să pună pe magistrat la adăpost de nedreptăți, chiar atunci cînd el este un om cu totul cinstit. Pentrucă în chip firesc magistratul trebuie să fie responsabil numai față de sine însuși, nu față de alții, și nu trebuie lăsat la bunul plac al altora.

Din fire omul superior este destinat să comande.

Frica produce lingușire, nu bunăvoință.

Indrăzneala este începutul acțiunii, dar numai norocul aduce hotărîri în ceiace privește rezultatul.

Folosește-te de servitori ca de părțile corpului tău, dînd fiecăruia din ei o anumită funcțiune.

Numai dragostea fizică înfrînează înbufnarea amoroasă.

Cînd cineva are norocul să dea peste un ginere bun își cîștigă un fiu, iar cînd nu reușește își perde și propriul copil.

Femeia este mult mai înclinată la reavoință decît bărbatul.

Vorbă puțină, iată podoaba unei femei; altă parte frumoasă la ea este simplitatea gătelii.

Educația copiilor este un lucru gîngăș. Cînd duce la rezultate bune ea n'a fost decît luptă și grijă, cînd nu reușește durerea nu mai cunoaște margini.

După părerea mea, nu e bine să facem copii. Observ, la cei ce au copii, atîtea neajunsuri amare, atîtea dureri, în timp ce bucuriile sînt puține, neînsemnate și șubrede.

Cel ce simte nevoia unui copil va face mai bine, după credința mea, să-și aleagă unul dintre copiii prietenilor săi. În acest chip va putea avea un copil după plac, deoarece alegerea e complet liberă, iar odrasla ce i se pare potrivită va avea pentru dînsul de bună seamă tot devotamentul. Apoi, mai e următoarea deosebire: cînd alegi între mai mulți, poți găsi un copil după plac, dar atunci cînd ai singur un urmaș, te expui la atîtea surprize și ești obligat să-l accepți așa cum este.

După cît se pare, oamenii consideră procreația ca o necesitate impusă de natură și de o veche orînduire socială; în chip evident, celelalte viețuitoare lucrează în acelaș sens. Căci toți, ascultînd de natură, dau naștere la copii fără să aibă în vedere niciun folos. Cînd vin pe lume, își dau osteneală, îi cresc, după puterile fiecăruia; cît sînt micuți, mereu neliniștiți, iar dacă li se întîmplă ceva, se îndurează adînc. Acesta este instinctul firesc al tuturor ființelor ce au un suflet. La om s'a acreditat, dîmpotrivă, opinia că trebuie să tragă foloase de pe urma copilului.

Imparte, pe cît e posibil, averea între copii și bagă de samă în acelaș timp să nu se ia la ceartă cînd intră în posesiunea ei. În chipul acesta vor fi cu mai multă grijă față de dînsa și vor pune mai mult zel să o sporească, luîndu-se la întrecere. Căci, la traiul în comun, cheltuielile nu sînt atît de simțite precum apar ele atunci cînd trăești separat, dar în cazul acesta cîștigul ne bucură mult mai puțin.

E cu puțință să dai învățătură copiilor fără să cheltuiești prea mult din averea lor și să ridici în felul acesta în jurul averii și ființei lor un zid de apărare.

Precum cancerul este cea mai rea dintre tumori, așa e averea cîștigată pe spinarea altuia.

Întrebuințarea inteligentă a banului îți îngăduie să fii darnic și folositor poporului, pe cînd întrebuințarea fără minte înseamnă risipă inutilă pentru binele comun.

Sărăcie, bogăție: iată cuvintele pentru lipsă și abundență. Deci cel căruia îi lipsește ceva nu e bogat, iar cel ce nu simte lipsuri nu e sărac.

Dacă nu ai poftă fără măsură, puținul îți va părea mult, căci dorințele mici fac sărăcia tot atît de puternică pe cît e bogăția.

Trebuie să recunoaştem că viaţa omenească este şubredă şi de scurtă durată, tulburată de nenumărate nenorociri şi greutăţi; încît să rîvnim o avere modestă şi să ne mărginim eforturile mari la lucruri strict necesare.

Fericit cel plin de curaj, deşi n'are decît o avere modestă şi nefericit cel plin de bogăţii, dar lipsit de curaj.

Sărăcia comună este mai grea decît aceia pe care o suportă fiecare în parte, pentrucă nu mai e nicio nădejde de îndreptare.

Casa şi viaţa sînt puse la încercare de boală tot atît de mult ca şi corpul.

E o nesocotinţă să nu te adaptezi la necesităţile vieţii.

Durerea pe care nu o poate stăpîni un suflet blazat trebuie îndepărtată prin raţiune.

E un semn de cumînţenie să suporti sărăcia cu demnitate.

Nădejile proştilor sînt lipsite de judecată.

Cei ce se bucură de nenorocirile altora uită că toată lumea este expusă la loviturile soartei; sînt lipsiţi de bucurii mari în casa lor.

Puterea şi frumuseţa sînt bucuriile tinereţii, înţelepciunea este podoaba bătrîneţii.

Bătrînul a fost odată tînăr, dar nu se ştie dacă tînărul va ajunge cîndva la adînci bătrîneţe; de aceia un bun cîştigat este preferabil unuia depărtat şi nesigur.

Bătrîneţa este o decădere a corpului: are toate organele, dar fiecăruia din ele îi lipseşte cite ceva.

Unii oameni care nu-şi dau deloc sama de zădărnicia fiinţei noastre muritoare, dar care cunosc prea bine purtarea lor nemernică din timpul vieţii sînt chinuiţi mereu de nelinişte şi teamă, frămîntînd în minte poveşti mincinoase despre existenţa de după moarte.

Infrînează cu grijă mînia ce se aprinde în sufletul tău şi nu-ţi frămînta zădarnic inima: nu îngădui să decidă în toate limba.

Traducere din greceşte de H. MIHĂESCU.